

Stvorkomický
dudák

JOSEF
KAJETÁN
TYL

STÁTNÍ DIVADLO V OSTRAVĚ,

nositel Řádu práce

ČINOHRA PETRA BEZRUČE,

nositel vyznamenání Za zásluhy o výstavbu

JOSEF KAJETÁN TYL

Strakonický dudák

Národní pohádka ve třech dějstvích

Režie: Josef Janík
Scéna: Jan Dušek j. h.
Kostýmy: Alexander Babraj
Dramaturg: Vojtěch Kabeláč
Hudba: Miloslav Ištván
Choreografie: Zdeněk Prokeš
Hudeb. nastudování: Jan Tomšiček

Vedoucí výroby a technického provozu: ing. Ivan Bílek
Jevištní mistr: Josef Drda
Mistr osvětlení: Jaroslav Řezáč
Zvuk: Marie Krejčí
Vedoucí rekvizitárny: Eva Wiesnerová
Vedoucí garderobiér: Zdeněk Slíva
Vedoucí dekoračních dílen: Přemysl Kirschner
Vedoucí kostýmní výroby: Bohuslava Čiháková
Vedoucí vlásenkárny: Vojmil Nytra

HRAJÍ:

Lesana . . . . . Ludmila Bednářová
Bělina . . . . . Věra Janků
Květěna . . . . . Tamara Černá j. h.
Lupina . . . . . Renata Chromostová j. h.
Jarona . . . . . Věra Štřelcová j. h.
Leskava . . . . . Dagmar Žáková j. h.
Rosava, polednice . . . . . Štěpánka Ranošová
nositelka vyznamenání
Za vynikající práci
Divuka . . . . . Alena Tománková
Mihulice . . . . . Radvana Havelková j. h.
Kalafuna, venkovský muzikant . . . . . Miloslav Čížek
Kordula, jeho žena . . . . . Jana Postlerová
Honzik . . . . . Filip Čapka j. h.
Pavel Handl j. h.
Frantík . . . . . Georgi Simov j. h.
Pavel Smuda j. h.
Kačenka . . . . . Jiřina Simova j. h.
Vladana Paulerová j. h.
Švanda, mladý dudák . . . . . Vítězslav Kryške
Tomáš, starý dudák . . . . . Jeroným Horák
Koděra, rychtář . . . . . Jiří Zach
Šavlička, voják . . . . . Milan Šule
Trnka, starý hajný . . . . . Milan Koutný
Dorotka, jeho dcera . . . . . Věra Šukalová
Nalejváček, hospodský . . . . . Jan Odl
Váša . . . . . Vladimír Čapka
Kuba venkovští chasníci . . . . . Ladislav Brückner
Matěj . . . . . Kostas Zerdalolu
Vocilka . . . . . Milan Sova
Král Alenoros . . . . . Bohuslav Čvančara
Zulika, jeho dcera . . . . . Danuše Ondráčková
Alamír, její ženich . . . . . Pavel Handl
Mikulí, hospodský . . . . . Jaroslav Fukala
Gulinari . . . . . Marie Logojdová
Vanika . . . . . Blanka Meierová

Stráže, pázata, venkovská chasa, divé ženy, lesní panny

Představení řídí: Jarmila Paulerová

Text sleduje: Jiřina Čížková

PREMIÉRA 6. ÚNORA 1981

Program Státního divadla v Ostravě – činohra Petra Bezruče, redakce Vojtěch Kabeláč, grafická úprava Marta Roszkopfová, foto Josef Hradil, typografická spolupráce Antonín Mosler. Vytiskly Moravské tiskařské závody, n. p., provoz 21, Ostrava 1, Novinářská 7. Všechna práva k provozování tohoto díla zastupuje DILIA Praha. Cena 2,- Kčs

TYLOVA NÁRODNÍ BÁCHORKA

„Vždyť víte již odedávna, že mám svědomitě, umělecky a mravně řízené divadlo za lepší školu národní nežli hromadu pěkně psaných knih a sáhodlouhé řečnění. Divadlo je život, a jde zase do života — ale arci, jak jsem řekl: divadlo, jak bych já ho mítí chtěl.“ V citovaném Tylově vyznání je obsažen jeho základní společenský i umělecký názor na poslání divadla a kultury jako celku v životě národa.

Tyl je nesporně jednou z vedoucích osobností našeho národního probuzení a rozsahem činnosti patrně nejdůležitější. Službě národu obětoval vše, počínaje společenským postavením a zdravím konce.

Narodil se 4. února 1808 v Kutné Hoře v rodině vojenského muzikanta a později krejčovského mistra. Jen díky mimořádné bystrosti se dostává na studia v Praze a v Hradci Králové, kde bydlí u profesora V. K. Klicpery, který je jeho velkým uměleckým vzorem. Po návratu do Prahy pokračuje ve studiu na filozofickém lyceu a pilně sleduje divadelní život, zejména česká představení ve Stavovském divadle. Vedoucím těchto her byl dramatik Jan Nepomuk Štěpánek, jehož hry tvořily také základ repertoáru. Úroveň představení byla velice slabá, neboť účinkovali především němečtí herci neznalí dostatečně českého jazyka. V únoru 1829 přijíždí do Prahy Karel Hilmer, ředitel německé kočovné společnosti, aby získal české herce, neboť provozování českých her se ukázalo jako velmi výnosné. Tyl společně s dalšími nadšenci J. A. Prokopem, E. Bílem a herečkou Stavovského divadla Magdalenou Forchheimovou Hilmerovu nabídku přijal, a tak 9. březnem začíná Tylova divadelní pouť. Již samotné počátky ukázaly všechny strasti kočovného divadla. Společnost neměla texty českých her, a tak Tyl narychlo přepisoval a překládal německé hry, ředitel nevyplácel hercům honoráře a jednoho dne zmizel i s pokladnou. Tyl hrál ještě rok u další kočovné společnosti v Bavorsku a Sasku. Zkušenosti byly asi obdobné a začátkem roku 1831 se Tyl opět vrací do Prahy. Aby se vyhnul vojenské službě, která tenkrát trvala čtrnáct let, přijal na radu svého budoucího tchána Forchheima místo vojenského písaře, které mu dávalo dost volnosti pro práci v divadle. Pod jmény Horník nebo Skalný hrával na jevišti Stavovského divadla a stále častěji se uplatňoval jako obratný překladatel a upravovatel her. V roce 1832 byla uvedena první Tylova původní hra Výhoň Dub, romantický příběh inspirovaný Rukopisem královédvorským.

Postupně se Tyl stává vedoucí osobností českého života, vedle práce v divadle rediguje časopis Jindy a Nyní (později přejmenovaný na Květy české), organizuje vlastenecké zábavy. Tylova společenská aktivita vrcholí v revolučních letech 1847 a 1848, kdy jako poslanec a novinář pilně informuje veřejnost o všech událostech. Je inspirátorem vzniku Kajetánského divadla, Arény ve Pštrosce a dalších.

Tyl nepodléhá ani obecnému zklamání po porážce revoluce, a když v Praze vyvrcholily intriky proti jeho osobě, sestavuje divadelní společnost a odjíždí na venkov, aby českým divadlem probouzel vlasteneckou aktivitu. Obecně známá historie Tylových posledních let končí naprostým duševním i fyzickým vyčerpáním a 11. července 1856 v Plzni umírá.

Význam Tylova díla je nesporný jak pro vlastní kvalitu, tak především pro hodnoty zakladatelské, vytvářející kořeny českého dramatu. Strakonický dudák patří do vrcholného období Tylovy tvorby. Byl napsán a uveden v roce 1847, předcházela mu Paličova dcera, následoval Krvavý soud aneb Kutnohorští havíři a konečně v revolučním roce vrcholí toto tvůrčí období Janem Husem a Drahomírou.

Již premiéra Strakonického dudáka měla mimořádný ohlas u diváků i kritiky, a dokonce i jinak k Tylově tvorbě zdrženlivý K. Havlíček psal o představení, po kterém „...nikdo neopustil divadlo nespokojený“. Tylova báchorka má jistě řadu inspirací ve starých pověstech o očarováných dudách až po skutečnou událost, kdy v roce 1820 hrál Vojtěch Čert, člen písecké vojenské kapely, před císařovnou Karolinou Augustou. Osnova hry ukazuje i na tenkrát módní vídeňskou lidovou hru se zpěvy. Ale jak již tolikrát předtím dokázal Tyl v maximální míře vytvořit dílo bytostně české a básnivé. Řada dalších vynikajících českých autorů (J. Vrchlický, O. Fischer) se později pokoušela zpracovat tento námět, ale nikdo z nich nedosáhl Tylova úspěchu.

Uvádíme-li tuto vpravdě národní báchorku v době, kdy od jejího zrodu uplynulo 134 let (je to třetí uvedení na scéně P. Bezruč), není to jen úcta ke klasice. Hra je podnes živým obrazem českého charakteru, jehož krajní meze jsou určovány dobrotivým Kalafunou a protikladně Vocilkou. Je to stále živá hra o síle lásky mateřské i milenecké, stále živý je i komplex malého českého člověka, který jen v cizině docenění nalezne. Živá a mladá je tato Tylova hra především citovou bohatostí.

kb

Tylovi je divadlo doslova sám život. Je to vrchol i jeho společenského, veřejného působení, i jeho literárního díla, jeho života, první i poslední jeho touha, myšlenka i láska. Odtud pro divadlo mu není žádná oběť dost velká, aby ji nepřinesl.

ZDENĚK NEJEDLÝ

Českému herci byl herec J. K. Tyl kolegou, který mu dal příležitost uplatnit své nadání ve spoustě krásných úkolů, na kterých se učil, rostl a dorůstal k úkolům nejsložitějším.

VÁCLAV VYDRA

Nesuďte slabosti mužů takových, neměřte je měřítkem obmezenosti povšední. Přijdou časové, kde malicherné poměry vaše i jich dávno budou zahynulé a zapomenuté, jakož i vy zapomenuti budete, oni však přece žítí budou, ne-li v svých zjevných skutecích, tedy jistě ve výsledcích snažení jejich vlasti zasvěceného.

KAREL SABINA

Měli jsme značných, ano i velkých literátů tenkrát dost, je pravda, ale jejich pero bylo těžké a jejich plody nevcházely v lid. Tu přišel hbitý, lehký houslista Tyl se slohem svižným, s myšlenkou prostě jasnou a jeho kousky mžikem vjely do žil lidu.

JAN NERUDA

Proto se nám dnes celá hra o dudákovi ze Strakonice, o zaříkaných dudách, o snoubení přirozených s nadpřirozenými silami jeví jako vzácný a začarovaný květ v houšti české dramatiky a nevracet se k němu znovu a znovu není ani možné. Lidová nota, jak ji Tyl v naší hře podává, je vymaněna z každého popisu a zdvižena do světa básně s pronikavou a sladkou silou celého dramatika. A veliká báseň zní také do hlediště se svěžestí stále novou.

JIRÍ FREJKA

Jakkoli je různá, přece je lidovost spisovatelů vždycky téhož rodu a ukazuje z těžké přítomnosti perspektivu lepší budoucnosti. Tyl se nezpronevěřil skutečným politickým potřebám národa — tj. těch, kteří byli ochotni jako Tyl, v boji za národ obětovat vše — i život.

JINDŘICH HONZL

V J. K. Tylovi setkáváme se s osobností revolucionáře a umělce, který položil základ nejen celé naší novodobé kultuře divadelní, našemu dramatu, ale i povídky a románu. Tyl byl jedním z nejvýraznějších představitelů těch ideových a uměleckých tradic, na něž co nejužší navazuje a vlastně teprve v celé hloubce musí navázat naše současné umění.

JIRÍ HÁJEK

Jeho kusy jsou vzácné především tím, že jsou opravdu divadlo. To znamená život, neboť divadlo je právě život a každý odklon od života konec a zkáza divadla. Tyl proto je v samé podstatě realista, a velký realista, jemuž není žádný úsek života cizí.

ZDENĚK NEJEDLÝ

Proti Klicperovi prodrál se J. K. Tyl hlouběji k duši lidové, odposlouchal jí zejména kus její melodie a dovedl ji zachytit jazykem proti jazyku Klicperovu mnohem pružnějším a teplejším. Směs romantisovaného biedermera i časové pokrokovosti viděl Tyl prismatickým statečným zdravým optimismem. Měl dar zčestit figuru i původu cizího, a to tím, že proniká k lidskému jádru svých postav a dovede hovořit z jejich nitra. Byl to liberál a demokrat tak vášnivě žijící svou dobou, politickými tužbami svého lidu, že se mohl odvážit úkolu velmi choulostivého, vnášet je i do historických látek velmi odlehých.

F. X. ŠALDA
